

Åkerriksa er en kritisk truet fugleart

DET KAN VI GJØRE NOE MED – NÅ!

NORGES BONDELAG

Direktoratet for
naturforvaltning

Fylkesmannen
i Rogaland

Kreks, kreks...
Kreks, kreks...

Åkerriksa er lysebrun og spraglete med brune og grå striper på hodet. Fuglens karakteristiske sang lyder som "Kreks, kreks..." (Derfor heter den *Crex crex* på latin.)

Åkerriksa trekker sørover i september-oktober, overvintrer i Afrika og kommer til Norge fra midten av mai. Den må ha høy vegetasjon for å kunne hekke og er særlig knyttet til grasenger i kulturlandskap. På Vestlandet hekker åkerriksa mest i slåtteenger – og på Østlandet helst i kornåkre. Intensivering av jordbruket med flere årlige høstinger og økende mekanisering gjør at åkerriksa får vanskelige leveforhold. Reir og egg blir ødelagt – unge og voksne fugler blir drept av slåmaskiner, fôrhøstere og skurtreskere.

På fem år er antall åkerrikser i Norge redusert fra 235 til 132

Åkerrikse lever skjult og blir sjelden sett. Tidligere var den vanlig i lavlandet i Sør-Norge, nord til Helgeland. På slutten av 1800-tallet begynte bestanden å gå kraftig tilbake, og i 1995 var det trolig bare 50–75 syngende hanner i hele Norge.

Så økte antallet til om lag 235 i 2003, mens det i 2008 ble registrert kun 132 syngende hanner – de fleste i Hedmark, Oslo, Akershus, Østfold, Rogaland og Møre og Romsdal.

Nedgangen fram mot 1990-tallet gjorde at Norsk Ornitologisk Forening (NOF) i 1995 startet et prosjekt for å ta vare på åkerrikse. Prosjektet omfattet registrering, overvåking av hekkeområder og spredning av nyttig informasjon til norske bønder og befolkningen for øvrig.

Direktoratet for naturforvaltning har laget en handlingsplan for bevaring av åkerrikse

Denne planen, som er en videreføring av NOFs prosjekt, har som mål å sikre at åkerrikse overlever som norsk hekkefugl. Handlingsplanen inneholder forslag til en rekke tiltak. Fylkesmannen i Rogaland koordinerer arbeidet med å sette tiltakene ut i livet.

Åkerriksa hekker i grasenger og kornåkre. Derfor er bondens bruk av slåmaskin en viktig faktor!

Tidlig slått og flere slåtter hver sesong gir små muligheter for at åkerriksas egg og unger overlever. For å unngå at unger og voksne blir tatt av høstingsredskapene, kan du:

- Utsette slått i enger med hekkende åkerrikse til etter 1. august (15. august på Østlandet).
- Sette av areal som ikke slås der det er mistanke om hekking.
- Senke farten når du slår.
- Justere kuttehøyden opp et hakk.
- Bruke åkerriksevennlig slåttmønster (se under).

Åker og eng kan slås på måter som tar hensyn til åkerriksa

Slått kan gjennomføres på mange måter. Når du slår fra kanten og inn, blir fuglene presset inn og "fanget" på midten av jordet – slik tilfellet er ved tradisjonell slåttmetode.

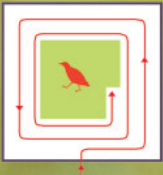
Bruk andre mønster – fra midten og ut, eller fram og tilbake. Da kan eventuelle åkerriksa bli presset ut til sidene og over til kantvegetasjonen eller andre enger (åkre).

Kan du ikke slå på en av disse måtene eller sette av areal, så vent med det siste stykket og gå nøye gjennom det for fot før du slår ferdig. Da kan du sjekke om det er fugler eller dyr på stedet før du slår (tresker). Springer det ut skremte fugler, eller du kommer over noen som ligger og trykker, er det viktig at du flytter disse over på et trygt sted med langt gras hvor de finner skjul for rovdyr, måker og kråker.

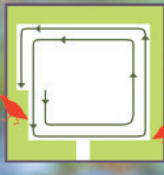
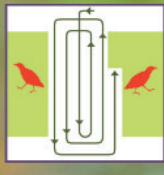
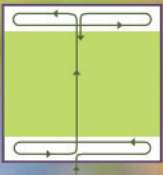

Åkerriksevernlike slåttemønstre:

Ikke slik:

Men slik:

Støtteordninger for bønder som lar deler av åker og mark stå uslått eller ubearbeidet

Dersom du har åkerrikse i åker eller eng, og utsetter eller avstår slåtten i et område, kan du søke om tilskudd (erstatning) for tapte avlinger og eventuell ekstra arbeidstid. Dersom du bor i spesielt viktige åkerrikse-områder og driver jorda på en måte som generelt verner fugl og reir, kan du også få tilskudd – helt uavhengig av om du faktisk har åkerrikse på ditt areal. Da må arealet være minst 10 dekar stort. Du må la være å bearbeide jorda (på våren), og ikke slå før tidligst 1. august (15. august på Østlandet). Det kan heller ikke gå beitedyr på arealet mellom 1. mars og 1. august (15. august på Østlandet). Tilskuddsordninger og vilkår for disse vil variere noe fra fylke til fylke.

Dersom du ønsker å være med på en slik ordning, kan du ta kontakt med landbrukskontoret i kommunen din for å høre om ordningen gjelder der du bor. I så tilfelle kan det lages en avtale om drift og tilskudd med kommunen. Du kan lese mer om støtteordninger på www.akerrikse.no

Har du sett eller hørt åkerrikse? Vi vil gjerne ha beskjed!

For å få god oversikt over forekomsten av åkerrikse i Norge, trenger vi din hjelp. Åkerriksas kraftige og monotone sang i de lyse sommernettene – "Kreks, kreks..." – er ikke til å ta feil av. Bor du nær et kulturlandskap, ber vi deg ta noen (helst nattlige) lytteturer i mai, juni og juli. Fra klokka 23 til 05 er aktiviteten størst, men den kan også synges midt på dagen.

Skulle du være så heldig å høre denne spesielle sangen, ber vi om at du tar kontakt.

Meld fra på **www.akerrikse.no** eller til Norsk Ornitologisk Forening, som har ansvaret for overvåkinga av bestanden, på **telefon 73 84 16 40**

Vipe

Storspove

Humle

Andre truede arter vil også dra nytte av handlingsplanen for bevaring av åkerriksa

Åkerriksa er et av de sterkeste symbolene for kulturlandskapet vårt. Hvis norske bønder driver jorda si på en åkerriksvennlig måte, vil dette være positivt for en rekke andre truede og ikke-truede arter. Ved å la graset stå til det får blomstra og satt frø, legges det grunnlag for et mye større biologisk mangfold. Flere plantearter vil kunne trives, noe som igjen fører med seg nye insektarter. Frø og flere insekter fører igjen til bedre levevilkår for fugler og pattedyr. Eksempler på arter som vil nytte godt av tiltak for å ta vare på åkerriksa, er vipe, storspove og sanglerke – disse artene har hatt kraftig nedgang både i Norge og i resten av Europa.

Åkerriksvennlig drift og slåttemetoder vil også være til gagn for rødstilk og tjeld – og for helt andre arter som humle, bier og rådyr.

Sanglerke

Rådyrkalv

Åkerriksa kan reddes!

Les mer om hva du kan bidra med på www.akerrikse.no eller rapporter dine observasjoner til Norsk Ornitologisk Forening på **telefon 73 84 16 40**

Åkerrikse-
prosjektet